

z kapitalistických armád

VYTVÁŘANIE REZERV ROPY

K opatreniam, ktoré zabezpečujú životnosť ekonomiky v budúcej novej vojne, patrí okrem iných aj vytváranie nevyhnutných rezerv v danom objeme, štruktúre a ich účelné rozmiestnenie. Stupeň ich riešenia je ovplyvnený charakterom výrobných vzťahov vlastných jednotlivým krajinám.

Vláda USA určila druhy surovín a veľkosť strategických zásob. Túto úlohu vykonával Úrad pre naliehavé plánovanie (Office of Emergency Preparedness), ktorý je podriadený priamo prezidentovi USA. Predpoklad bol vytvoriť strategické rezervy surovín na 3 roky. Od roku 1956 sa ustálili výdaje asi na 16 mil. dolárov ročne.

Odborníci pri určovaní výšky rezerv vychádzajú z potrieb danej krajiny a z možnosti ich krytia. Ideálom by bolo určiť pre každý výrobok (surovinu) koeficient zabezpečenia zdroja alebo pravdepodobnosť možného rizika straty. Presné matematické vymedzenie tu však nie je možné, možný je len odhad. Tento odhad umožnil určiť poradie vytvárania rezerv. Na prvé miesto sa dostali energetické suroviny, predovšetkým ropa. Určenie poradia vytvárania rezerv vychádzalo z týchto kritérií:

- veľká spotreba, ktorú nie je ľahko znížiť,
- zásobovanie sa deje takmer zo zahraničia,
- politická nestabilita dodávateľských krajín,
- dovoz prebieha po mori.

Ak sa určilo poradie vytvárania rezerv, bolo možné určiť aj čas, na ktorý treba vytvoriť rezervy tej ktorej suroviny. Do úvahy sa brala cena suroviny, dĺžka dovozu, možné straty alebo vývoz. Tieto predpoklady však neumožňovali určiť presný čas zásob a spôsobujú nejednotnosť v európskych kapitalistických krajinách. Predovšetkým preto, že vychádzajú z mylných úvah, že:

- kríza zásobovania nezasiahne najdôležitejšie zdroje,
- pri niektorých výrobkoch je účinnok krízy zanedbateľný,

— pri nedostatku bude možné obmedziť spotrebu na menej dôležitých úsekoch.

Vytváranie rezerv spravídla financuje štát prostredníctvom štátneho rozpočtu, úverovej a fiskálnej politiky. Najvhodnejším spôsobom štátneho financovania tvorby rezerv sú daňové opatrenia.

Sústredíme sa na vytváranie rezerv ropy a jej produktov. Komisia EHS vydala v roku 1968 direktívu č. 414/68, ktorej cieľom bolo koordinovať a unifikovať pravidlá vytvárania zásob ropy a ropných výrobkov v členských krajinách EHS. Direktíva požadovala, aby všetky členské krajiny zaistili skladovanie takého množstva ropy a ropných výrobkov, ktoré by pokrylo ich potrebu na dobu 65 dní. Zásoby vytvorené na dobu 65 dní predstavujú množstvo hotových výrobkov z ropy, ktoré je vyjadrené v tonách podľa vzorca:

$$Q = \frac{65}{365} \cdot Q_{pr}, \text{ kde}$$

Q = objem zásob v tonách, ktoré treba vytvoriť na dobu 65 dní,

Q_{pr} = objem celkovej domácej spotreby v tonách za predchádzajúci rok.

V zmysle direktívy EHS boli za rezervy, vytvorené pre prípad núdze, považované iba tie, ktoré sú skladované predpísaným spôsobom. Teda rezervami neboli v tomto zmysle rezervy ropy na ropných poliach, v rafinériách, zásoby skladované pri čerpacích staniciach, mimo teritória daného štátu atď.

Stav vytvorených rezerv na začiatku sedemdesiatych rokov (v období hospodárskej krízy, hlavne však energetickej a surovínovej krízy) však svedčil o tom, že členským štátom NATO v Európe, napriek rôznym opatreniam, sa nepodarilo vytvoriť jednotný systém vytvárania a udržiavania rezerv ropy a ropných výrobkov pre prípad núdze. Jednotlivé štáty dávali prednosť vlastným pravidlám pred odporúčaniami EHS a i v samotných odporúčaníach EHS sa objavovali veľké rozdiely. Zároveň sa ukázalo, že vytváranie rezerv nie je dlhodobým riešením problémov prípadného zastavenia dodávok ropy do Európy.

Energetická kríza objavila, že krajiny EHS udržiavajú zásoby ropy v priemere len na 30 až 60 dní výrobné spotreby, t. j. asi polovicu z množstva požadovaného vedúcimi predstaviteľmi EHS.

Zároveň celú situáciu sťažil prudký rast cien ropy a ropných produktov. Zvýšenie cien ropy znamenalo veľké zvýšenie

nákladov na nákup ropných výrobkov potrebných pre ozbrojené sily. Náklady vzrástli aj investíciami jednotlivých vlád krajín NATO do prieskumu a ťažby energetických zdrojov na vlastnom území, hlavne na Aljaške a Severnom mori.

Na základe negatívnych skúseností z dôsledku energetickej krízy dochádza k zvýšeniu zásob energetických surovín všetkých druhov podľa možnosti jednotlivých štátov na požadovaných 90 — 120 dní výrobné spotreby. V uvedenej dobe 90 — 120 dní musí byť vyriešená otázka ďalšieho dodávania príslušných energetických surovín od ich zdrojov k spotrebiteľovi. V prípade vojnového konfliktu budú zásoby prednostne slúžiť na zabezpečovanie vojnové výroby a priamej bojovej činnosti. Spolu so zásobami pohonných hmôt vo vojenských skladoch, ktoré sa zvyšujú, majú zabezpečovať vedenie bojovej činnosti asi na dobu 90 dní.

Minimálny objem zásob, odporúčaný energetickou komisiou EHS, nemá však iný ekonomický význam než že vyjadruje predpoklad o dĺžke pravdepodobného trvania krízy a o potrebnom čase na realizovanie opatrení pre obnovu dodávok.

Pre rozptýlenie vytvorených rezerv ropy treba vybudovať veľké množstvo skladov. Napr. iba v NSR, aby rozmiestnili potrebné 90 dňové rezervy ropy (asi 40 mil. ton), potrebujú vytvoriť 50 — 60 podzemných skladov o veľkom objeme. Preto sa v NSR už od roku 1972 v priestore Wildesheim začalo s výstavbou 20 podzemných skladov pre ropu o obsahu každého skladiska 350 tisíc m³.

Spojené štáty vytvárajú na svojom území tzv. „prvotné“ a „druhotné“ zásoby ropy a plynu, ktoré sa majú využiť pre potreby krajiny a jej spojencov v prípade vojny. Zásoby ropy v USA sú pre západnú Európu ďaleko a ich doprava v priebehu novej vojny je veľmi zraniteľná. Preto o to viac stúpol význam zvyšovania zásob ropy na území európskych krajín, členov NATO. Dôraz sa kladie zároveň na spoľahlivosť týchto zásob. Za spoľahlivé totiž velenie NATO považuje iba tie zásoby, ktoré bude možné použiť aj po hromadnom jadrovom údere.

Zároveň sa krajiny NATO, predovšetkým v Európe, snažia vytvoriť perspektívne koncepcie zabezpečenia zásobovania členských štátov energiou a navrhujú realizovať tieto opatrenia:

— obnoviť a rozširovať ťažbu a spracovanie uhlia,

— orientovať sa na rozsiahlejšie a intenzívnejšie využívanie zemného plynu,

- zvýšiť efektívnosť využitia jednotlivých energetických zdrojov,
- urýchliť rozvoj jadrovej energie,
- diverzifikovať dovoz ropy zvýšením počtu dodávateľov z rôznych štátov a oblastí,
- zvýšiť podporu národným (štátnym) podnikom, činným v oblasti ťažby a spracovania

energetických surovín a výroby energie.

Tieto opatrenia majú základ okrem iného aj v poznaní, že predpoklad nemožnosti prerušenia dodávok ropy a ropných výrobkov do západnej Európy na dlhšie časové obdobie je založený na slabých základoch.

Ešte nikdy v minulosti nebol tak markantne viditeľný vzájomný vzťah vojny a ekonomiky ako v súčasnosti. Predovšetkým v kapitalistických krajinách, kde tento vzťah vychádza z kapitalistických výrobných vzťahov, spôsobuje vážne národohospodárske problémy pri zabezpečovaní agresívnych cieľov imperializmu. Krízové javy v kapitalistickom hospodárstve neprestajne odhaľujú slabé a zraniteľné miesta vojnovoeconomického potenciálu kapitalistických krajín a zároveň ich prehlbujú. Tým viac, že kapitalistické krajiny v tretej etape všeobecnej krízy kapitalizmu, v porovnaní so socialistickými krajinami na čele so Sovietskym zväzom, strácajú svoje politické, hospodárske ale aj vojenské pozície vo svete.